

Metoderapport

Barna vi sletter

Skup 2019

[Del 1](#)

[Del 2](#)

[Del 3](#)

Jonas Alsaker Vikan, Jonas Nilsson, Rune Petter Ness, Espen Rasmussen

Adresseavisen 2018

Sammendrag

På senvinteren 2018 fikk Adresseavisen tilgang til bilder fra en angivelig voldtekt mot en 12 år gammel filippinsk jente. Voldtekten skal ha blitt sendt direkte over nettet til en norsk forretningsmann i 2013.

Da vårt prosjekt begynte nesten fem år senere, var mannen fortsatt på frifot.

«Barna vi sletter» avdekker et sakskompleks som har forgreininger fra Norge og Skottland til Filippinene og hjem igjen. Det viser en relativt ny form for overgrep som utfordrer samfunnet i Norge, og ødelegger barn som allerede lever i nød i en fattig del av verden:

- Det er vanskelig for politiet å finne spor etter overgrepene
- Selv når politiet får god informasjon, tar det årevis før noe skjer
- Barna som blir voldtatt på nordmenns vegne, får ingen erstatning av Norge
- Ingen vet hvor mange nordmenn som ser direkteoverførte overgrep
- Det er heller ingen måte for politiet å oppdage de som gjør det

Ved å følge data i bilder og undersøke internasjonale pengeoverføringer kan Adresseavisen dokumentere hvordan overgripere går frem. Nytt innsyn i norske økonomiske transaksjoner tegner et omriss av omfang, og kan bidra til at de som har skjult seg bak en direkteoverført datastrøm blir tatt av politiet i fremtiden.

Mens vårt arbeid pågikk, ble forretningsmannen arrestert av Kripos. Han risikerer 10 år i fengsel og nekter straffskyld. Fullstendig publiseringsliste ligger på siste side i rapporten.

Innhold

1. Oppstart og mål	4
2. Arbeidet med saken: Metoder og kilder	5
2.1 Kildearbeid	5
2.1.1 Åpen kilde	5
2.1.2 Skriftlige kilder	5
2.1.3 Norske dommer	6
2.2 Bildesporene	6
2.2.1 Bildeanalyse	6
2.2.2 Ekspertvurdering	7
2.2.3 Verifisering av metadata	8
2.2.4 Test og reproduksjon av metadata	8
2.2.5 Dataskraping	9
2.3 Jakten på (små)pengene	10
2.3.1 Følge internasjonale pengeoverføringer	10
2.3.1.1 Historiske valutakurser	11
2.3.2 Innsyn i valutaregisteret	11
2.3.3 Analyse av betalingsmønster og identifisering av ukjente gjerningspersoner	12
2.3.3.1 Test av hypotese	13
2.4 Øvrige undersøkelser	14
2.4.1 Innsyn i rettsdokumenter	14
2.4.2 Facebook-søk	14
2.4.3 Feltarbeid	15
2.4.3.1 Forberedelser	15
2.4.3.2 Reisen	15
2.4.3.3 Tilgang til hemmelig sted	15
2.5 Sikkerhet	16
2.5.1 Fysisk	16
2.5.2 Psykisk	16
2.5.3 Data	16
2.6 Presseetiske vurderinger	16
2.6.1 Identifisering	16
2.6.2 Bildebruk	16
2.6.3 Epostkontoen	17
2.7 Storytelling: Ny metode	17
2.7.1 Bruk av drone	17
3. Spesielle erfaringer	18
3.1 Politiaksjonen	18
3.2 Politiets bilde	18
3.3 Anmodning fra Kripos	18
4. Eitterspill	19
4.1 En ny politimetode?	19
4.2 Spørsmål fra Stortinget	19
4.3 Foredrag	19
4.4 Videre saksgang	19
5. Publiseringsliste	20

1. Oppstart og mål

I slutten av februar 2018 ble jeg (Jonas) kontaktet med opplysninger om at en person skulle sitte på svært alvorlig informasjon om en forretningsmann fra Trøndelag. Det var snakk om bilder av mannen tatt mens han så en direkteoverført voldtekt av en 12-åring.

På dette tidspunktet var jeg i permisjon, men hadde en del avspasering. Jeg fikk raskt tilgang til flere bilder, samt vitnebeskrivelser av overgrepet og hvordan nordmannen hadde forholdt seg da han så på. Alt dette skal ha skjedd i 2013, og nå var det tidlig i mars 2018. Forretningsmannen hadde aldri blitt pågrepet, han var verken siktet eller tiltalt.

Hvorfor ikke? Stemte ikke informasjonen jeg hadde fått? Eller var det noe med kriminalitetsformen som gjorde at dette fløy under radaren?

Jeg fant flere saker om direkteoverførte overgrep i pressen, men ingen hvor journalistene hadde fått tilgang til bilder av faktiske overgripere mens det hele skal ha pågått. I 2016 hadde VG gått foran og publisert [en god sak \(bak mur\)](#) som tvang frem et fokus i politiet, men det var generelt lite undersøkende journalistikk om temaet.

Direkteoverførte overgrep var nytt for meg. Det er en grenseløs kriminalitet som ødelegger familier og barn, men som legger igjen få spor. Kombinasjonen av teknologi, dyp fattigdom og desperasjon, god nettilgang og en engelskkyndig befolkning gjør at Filippinene omtales som det globale episenteret for direkteoverført voldtekt av barn.

Da jeg hadde jobbet med materialet i cirka en måned ble forretningsmannen plutselig pågrepet i slutten av mars. Han satt i varetekt i 1,5 måneder. Litt senere fortsatte jeg arbeidet.

1. september var jeg tilbake i Adresseavisen. Jonas Nilsson og Rune Petter Ness ble koblet på og arbeidet pågikk på heltid frem til publisering. Espen Rasmussen deltok den siste måneden.

Mål for prosjektet var å få svar på disse spørsmålene:

- Kunne det være riktig at forretningsmannen hadde sett voldtekt? Hvorfor ble han aldri tatt for det? Hadde han andre koblinger til de som solgte overgrep mot unger?
- Hvor utbredt er direkteoverførte overgrep?
- Hvorfor tok det nesten fem år før forretningsmannen ble pågrepet? Er politiet i stand til å avsløre dem?

2. Arbeidet med saken: Metoder og kilder

Prosjektet har gitt oss flere nye erfaringer. Disse er spesielt knyttet til bilder som kilde for sentral informasjon, arbeid med internasjonale pengeoverføringer og en ny type innsyn.

Metodene er tematisk inndelt i bildeundersøkelser, pengespor og øvrige undersøkelser.

2.1 Kildearbeid

2.1.1 Åpen kilde

At den norske forretningsmannen ikke var siktet da vi fikk tilgang til bilder og begynte arbeidet, var problematisk. Siden han hadde vært på frifot i nesten fem år siden det angivelige overgrepet, risikerte vi at arbeidet måtte publiseres uten at det var en politisak mot mannen. Forholdene har en strafferamme på 10 år.

Vi tenkte at det ville gi legitimitet å spille med åpne kort om hvor vi hadde bildeinformasjonen fra. Selv internt i redaksjonen lurte enkelte på om bildene var hacket ut.

Å navngi Peter Dupont som personen som innhentet informasjonen, ble naturligvis klarert med ham i forkant. Dupont hadde vitnet i flere saker i forskjellige land, og sendte oss uttalelser fra politimyndigheter (se vedlegg 1) som støttet historien hans.

Senere på våren 2018 ble Dupont invitert til Oslo og avhørt i to dager hos Kripas.

2.1.2 Skriftlige kilder

Jeg kunne lite om direkteoverførte overgrep da prosjektet begynte og gikk gjennom en del rapporter fra Interpol, Europol og diverse hjelpeorganisasjoner¹. I tillegg ba jeg om generell informasjon fra Kripas.

A) Hva var målet?

Forstå hva internasjonalt og norsk politi og hjelpeorganisasjoner visste om overgrepsformen. Se hvordan direkteoverførte overgrep var annerledes enn nedlasting av bilder (som jeg hadde lest mye undersøkende journalistikk om tidligere).

B) Hva ble funnet?

- Overgrep foregår i langt større omfang enn det som er kjent (Kripas)
- Det er «et svært komplekst» problem å etterforske (Europol høst 2018)
- Prisene varierer fra 10 til 46 dollar per overgrep (Europol)

¹

Internet Organized Crime Threat Assessment (Europol 2018 og 2017)

International Justice Mission Factsheet 2018

Children in a Digital World (Unicef 2017)

Children and the Sex Trade in the Digital Age (Plan International)

Online Sexual Exploitation of Children: An Alarming trend (US Department of Justice 2017)

Philippine Cybercrime report 2016-2017

Online Child Sexual Exploitation: An analysis of Emerging and Selected Issues (Epcat, 2017)

European Financial Coalition against Commercial Sexual Exploitation of Children Online (2015)

Child abuse material and the Internet: Cyberpsychology of online child related sex offending (2011)

Researchen ga meg en oversikt over modus jeg kunne bruke til egne undersøkelser.

C) Forholdet til andre metoder

- I. Kripos har uttalt at prisen gjør direkteoversendte overgrep vanskeligere å etterforske, fordi materialet ikke lastes ned slik at etterforskere kan finne spor. Det er riktig at det ikke lastes ned, men vårt arbeid kan vise at dette helt spesielle prisnivået lager spor som er så spesifikke at det kan hjelpe politiets arbeid (se 2.3.3).
- II. Europol skrev at det ikke var uvanlig at personer som så direkteoverførte overgrep reiste til Filippinene. Vi måtte undersøke om det også gjaldt forretningsmannen

2.1.3 Norske dommer

Frem til 2016 var det én dom som omtalte direkteoverførte overgrep mot barn i utlandet. Etter det kom det noen fra flere steder i landet. Jeg kontaktet domstolene for å få dokumentene.

A) Hva var målet?

Se hva domstolene uttalte om samfunnets utfordringer ved direkteoverførte overgrep

B) Hva ble funnet?

- Det er vanskelig å finne bevis for denne type overgrep (Trondenes tingrett 2013)
- Ofre i utlandet har ikke rett på erstatning (Bergen tingrett 2016)
- Det vil være et økende samfunnsproblem med store mørketall (Gjøvik tingrett 2017)

At domstoler uttrykte bekymring rundt store mørketall, og kalte direkteovergrep et samfunnsproblem underbygget at videre arbeid med prosjektet kunne være verdt det.

2.2 Bildesporene

Den materielle informasjonen er som oftest dokumenter, regneark eller databaser. Her lå viktige funn i bilder. Det var første gang vi hadde vært borti denne typen opplysninger.

2.2.1 Bildeanalyse

Allerede i februar fikk jeg fire skjermbilder som skulle ha blitt tatt i 2013 mens forretningsmannen skal ha vært i en videosamtale hvor et overgrep mot en 12-åring ble sendt.

To av bildene lot seg visuelt identifisere som nordmannen. Det tredje bildet viste Skype-kontoen hans, med det som kunne se ut som et overgrep i bakgrunnen sidestilt med nok et bilde av mannen (se vedlegg 2). I tillegg til bildene hadde vi fått vitnebeskrivelser av hva som skal ha skjedd i samtalen. Men kunne kilden stoles på? Hva om kilden husket feil?

Vi måtte prøve å verifisere innholdet i bildene ytterligere. I andre saker har jeg brukt et gratis [bildeanalyseverktøy](#) til å undersøke metadata.

A) Hva var målet?

Sjekke om dataene i bildene kunne vise at de kunne være tatt i tilknytning til overgrep

B) Hva ble funnet?

Jeg fant forskjellige data i tre visuelt identiske bilder. Hvorfor?

PNG	
Animation	no
Bit Depth	8
Color Type	RGB
Compression	Deflate/Inflate
Filter	Adaptive
Image Size	160 × 120
Interlace	Adam7 Interlace
SRGB Rendering	Perceptual
Gamma	2.2
Pixels Per Unit X	3,779
Pixels Per Unit Y	3,779
Pixel Units	meters

PNG	
Animation	no
Bit Depth	8
Color Type	RGB
Compression	Deflate/Inflate
Filter	Adaptive
Image Size	160 × 120
Interlace	Noninterlaced
SKYPENAME	[REDACTED]
CONVERSATION ID	[REDACTED]

JFIF	
JFIF Version	1.01
Resolution	1 pixels/None

File — basic information derived from the file.

File Type	JPEG
File Type Extension	jpg
MIME Type	image/jpeg
Encoding Process	Baseline DCT, Huffman coding
Bits Per Sample	8
Color Components	3
File Size	4.4 kB
Image Size	160 × 120
Y Cb Cr Sub Sampling	YCbCr4:2:0 (2 2)

1 Bildedata fra de tre visuelt identiske bildene jeg fikk. Den samme testen viste forskjellig metadata. I bildet i midten var det imidlertid noen identifiserende opplysninger som så ut til å stamme fra Skype.

Dataene fra det ene bildet var av stor betydning:

- Verktøyet viste at det sto i metadataene at bildet var et bilde av den trønderske forretningsmannens-konto på Skype. Kontoen bar mannens navn
- Dataene viste at bildet var tatt mens han var i en gruppevideosamtale med en kvinne som var halliken i systemet

C) Forholdet til andre metoder?

Research beskrevet i 2.2.5 dokumenterte at kvinnen som dukket opp i bildedataene aktivt solgte overgrep mot barna på nettet. Hun soner nå en livstidsdom på Filippinene.

2.2.2 Ekspertvurdering

Jeg måtte lære mer om bildene. Hvis bildene var identiske, hvorfor var det forskjellig metadata? Hvor kom de avgjørende opplysningene i det ene bildet fra?

A) Hva var målet?

Forstå metadataene i skjermbildene. Hvis databevis kunne slå fast at forretningsmannen var i en videosamtale så underbygget det troverdigheten til kilden.

Jeg spurte dataekspert Runa Sandvik, direktør for informasjonssikkerhet i New York Times, om metadataene. Jeg la problemet frem for en annen dataekspert. I tillegg spurte jeg en som jobber med digitale spor i politiet.

B) Hva ble funnet?

Verken Sandvik, den andre dataeksperten eller polititjenestepersonen hadde hørt om funn av metadata fra Skype i skjermbilder tatt i Windows

Kunne bildene være manipulerte? Eller var det andre feilkilder her?

2.2.3 Verifisering av metadata

Selv om bildene var visuelt identiske (vedlegg 3), var det ulike filtyper med forskjellige navn. Mens betydningen av ekspertenes vurderinger sank inn, ble jeg sittende å se på filnavnene:

«1» «video_call_snapshot_336» «video call snapshot 336»

Jeg synes de to sistnevnte hørtes automatiserte ut og gjorde åpne søk på filnavnet.

A) Hva var målet?

Se om det kunne være noe spesiell programvare og eller funksjoner som kunne bidra til å forklare hvorfor det var spesielle metadata i bildet.

B) Hva ble funnet?

Filnavnet stammet fra en obskur funksjonalitet i [en gammel versjon av Skype](#). Navnet «video call snapshot» ble automatisk gitt til bilder som ble tatt ved hjelp av Skypes egen kamerafunksjon for videokonferanser. Funksjonaliteten var tiltenkt bedrifter som brukte videokonferanser. Det kunne jo være viktig med skjermbilder som i tillegg fortalte hvem som deltok. Dette var en såpass smal funksjonalitet at sjansen for at bildet jeg hadde var forfalsket sank betraktelig.

En annen bekymring var at [funksjonaliteten hadde blitt fjernet fra moderne Skype-versjoner](#). Bildene mine var angivelig tatt i 2013, før funksjonaliteten ble fjernet. Men jeg måtte altså skaffe [en utgått versjon](#) av Skype for å sjekke. Så skulle jeg skulle bruke denne filbanen:

Skype → Tools → Options → Hotkeys

Dette åpnet et vindu hvor man kunne angi taster til en rekke funksjoner, blant annet til å ta skjermbilder. Bilder tatt på denne måten skulle få navnet «video call snapshot» og lagres et spesielt sted på maskinen. Nå som jeg visste at «video call snapshot» ble opprettet automatisk, måtte jeg sjekke hvilke data som ble etterlatt i bilder tatt gjennom Skypes egen funksjon.

2.2.4 Test og reproduksjon av metadata

En måte å vurdere troverdighet i et databevis, er å teste prosessen det er innhentet på, for å se om teknikken etterlater spor som er i samsvar med de man har.

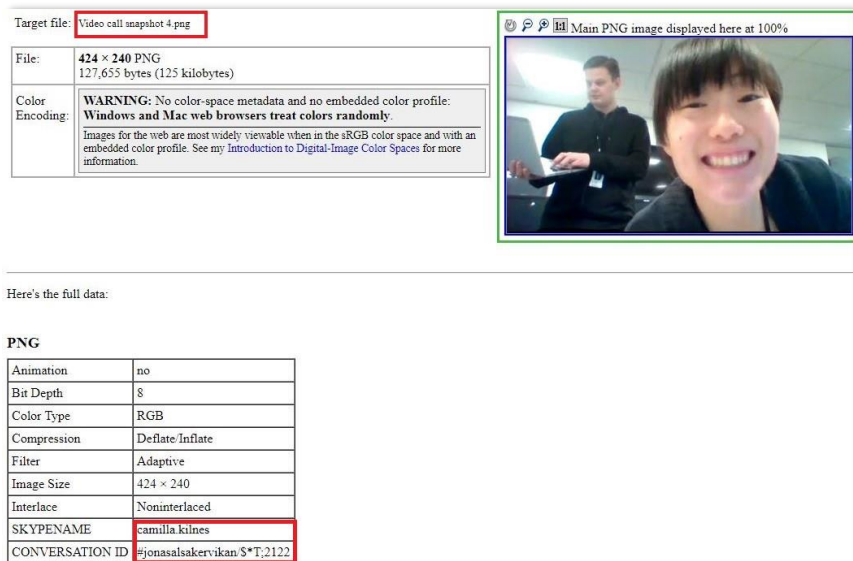
A) Hva var målet?

Se om jeg kunne reprodusere dataene og stole på funnet. Jeg fikk hjelp av kolleger til å teste:

- I. Jeg opprettet gruppesamtale i den utdaterte versjonen av Skype
- II. Koblet inn to kolleger inn i samtalen
- III. Brukte Skypes gamle bildefunksjon på samtalen
- IV. Kjørte bildene gjennom [verktøyet](#) for å sjekke metadata

B) Hva ble funnet?

Resultatene av testen var at bildet viste de samme metadataene som i bildene jeg hadde fått fra kilden. Dataene ble angitt automatisk av Skype.

The screenshot shows a file explorer window with the following information:

- Target file: Video call snapshot 4.png
- File: 424 x 240 PNG, 127,655 bytes (125 kilobytes)
- Color Encoding: **WARNING: No color-space metadata and no embedded color profile: Windows and Mac web browsers treat colors randomly.** Images for the web are most widely viewable when in the sRGB color space and with an embedded color profile. See my Introduction to Digital-Image Color Spaces for more information.

Below the warning is a small image of a video call snapshot showing two people. Below the image is a table of PNG metadata:

PNG	
Animation	no
Bit Depth	8
Color Type	RGB
Compression	Deflate/Inflate
Filter	Adaptive
Image Size	424 x 240
Interlace	Noninterlaced
SKYPENAME	camilla kilnes
CONVERSATION ID	#jonasalsakervikan-S*T;2122

2 Kollega Camilla Kilnes koblet opp i en videosamtale på Skype med meg for å se om bildefunksjonen gir identifiserende metadata om samtalen vår

Dermed var det langt mindre sannsynlig at metadata i bildene jeg hadde fått var manipulerte. Jeg kunne tillegge funnet mer vekt.

C) Andre funn

Merkelig nok så var det kun bildet «video call snapshot» som beholdt metadata. Det kan tyde på at metadataene overskrives eller forsvinner hvis det originale bildet endres ved at det kopieres, får nytt navn eller lignende.

2.2.5 Dataskraping

Tidlig i saken fikk jeg tilgang til store mengder opplysninger fra huset på Filippinene, hvor misbruket av barna fant sted. Det var mer enn 700 dokumenter om overgriperne og deres kunder fra Vesten.

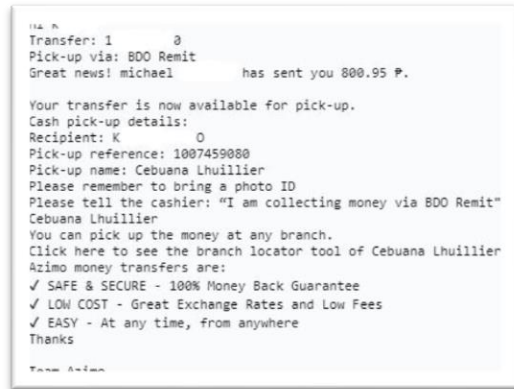
Som med rapportene leste jeg mye, og gikk gjennom 200 av filene manuelt. De stammet fra hovedmannen i overgrepshuset. Det var nødvendig å lese en del for å forstå hvordan han opererte. Jeg så etter modus, data- og pengespor tilbake til Norge.

Resten av dokumentene ble lest maskinelt. Utvikler Agne Ødegaard lagde et script i [Node.js](#) som sorterte all teksten ut av filene. Deretter lette scriptet etter ulike nøkkelord og setninger basert på min research og de loggene jeg allerede hadde lest.

A) Hva var målet?

Finne opplysninger om «Rosa», offeret i saken, eller forretningsmannen fra Norge.

Se pengeoverføringer, som var formatert på en helt spesiell måte (se figur).

B) Hva ble funnet?

- Detaljer om hvordan «Rosa» ble solgt på nettet
- Informasjon om modus for mottak av penger fra de utenlandske kundene
- Navn på flere pengekurerer på Filippinene
- Opplysninger om pengeoverføringer

C) Forholdet til andre metoder

Det jeg lærte om overføringene var viktig. Moduskunnskapen brukte jeg til å følge pengesporene.

2.3 Jakten på (små)pengene

Innholdet i bildene sannsynliggjorde at informasjonen om at forretningsmannen skal ha sett overgrepet stemte. Det var imidlertid avgjørende å se etter andre koblinger mellom ham og nettverket rundt overgrepshuset på Filippinene. Pengesporene ble avgjørende for saken.

2.3.1 Følge internasjonale pengeoverføringer

Internasjonale pengeoverføringer kunne gi informasjon om den norske forretningsmannen. Her spilte også feltarbeidet inn (beskrevet i 2.4.3). Samtidig viste researchen at Europol hadde slått fast at prisen for direkteoverførte overgrep lå i spennet mellom 50-400 kroner.

A) Hva var målet?

Se om det var kontakt mellom forretningsmannen og nettverket rundt overgrepshuset på Filippinene utover voldtekten han skulle ha sett på i 2013. Kunne folkene rundt overgrepshuset ha fått penger fra forretningsmannen? Var dette mulig å dokumentere?

B) Hva ble funnet?

Det viste seg at personer på Filippinene hadde fått mange overføringer fra forretningsmannen. Siden vi visste prisspenntet for overgrep, ble dette en måte å avgrense data på til vårt formål. Avgrensningen ga flere funn:

- To personer fra overgrepshuset hadde mottatt beløp fra den norske forretningsmannen
- Dette skjedde ved ulike anledninger i 2015, med flere måneders mellomrom
- Beløpene var på 233 og 271 kroner
- En rekke andre personer i det samme geografiske området mottok også små summer

Funnene viste at forretningsmannen var i kontakt med hallikene flere år etter at han skulle ha sett det første overgrepet. Videre ble det dokumentert at de mottok penger som var i spennet Europol hadde definert som prisnivået for overgrep.

Dette var helt avgjørende informasjon, som støttet andre opplysningene jeg hadde samlet.

2.3.1.1 Historiske valutakurser

Funn fra 2.3.1 viste størrelsene på beløpene som filippinerne mottok fra nordmannen.

A) Hva var målet?

Se hva som hadde blitt betalt, da det ble betalt ved å sjekke summer mot historiske [valutakurser hos DNB](#)

B) Hva ble funnet?

- Det ene beløpet utgjorde akkurat 30 amerikanske dollar da det ble mottatt
- Det andre beløpet var noe høyere, men ble også mottatt senere

Begge mottakerne var blant personene som ble ført ut av overgrepshuset da politiet slo til. Ifølge Peter Dupont, kilden som hadde jobbet mot personene i overgrepshuset, var 30 dollar en vanlig pris for voldtekt av barn.

Forretningsmannen ville aldri svare på våre spørsmål om pengene til huset, eller de små summene til de andre personene på Filippinene. Han erkjenner ikke straffskyld i saken.

2.3.2 Innsyn i valutaregisteret

Vi hadde fått opplyst fra politiet at ingen visste i hvor stort omfang nordmenn bestiller og betaler for direkteoverførte overgrep. Prisnivået Europol beskrev, gjorde imidlertid at vi tenkte at det kanskje kunne brukes til å lage et omriss.

Valutaregisterloven pålegger nemlig finansinstitusjonene å rapportere alle grensekryssende pengetransaksjoner til Skatteetaten hvor dette samles i Valutaregisteret.

Vi tok kontakt og ba om innsyn i Valutaregisteret og alle norske transaksjoner til Filippinene på mellom 50 og 400 kroner fra privatpersoner. Skatteetaten ga oss innsyn, selv om de opplevde det som en merkelig forespørsel. Ifølge skatteetatens Helen Rist hadde aldri noen spurt om noe lignende.

A) Hva var målet?

Se hvor mange overføringer det var de siste årene fra nordmenn til personer på Filippinene i spennet mellom 50 og 400 NOK

B) Hva ble funnet?

- Det var cirka 6000 overføringer fra 50-400 NOK fra Norge til Filippinene i 2017
- Antallet kom fra bank og betalingsformidlingstjenester (Western Union og lignende)
- Antall transaksjoner økte hvert år mellom 2015-2017
- Transaksjonene lagres i Excel, med navn, dato og adresser

Da vi ba om innsyn hadde vi egentlig ingen gode hypoteser på hvor mange transaksjoner det ville være. Kanskje tusen. Resultatet overrasket. Og selv om det er åpenbart at ikke alle disse transaksjonene er betaling for direkteoverførte overgrep så er det per i dag en av få muligheter samfunnet har til å tegne et omriss som det reelle omfanget befinner seg innenfor.

I tillegg så vi at dataene kanskje kunne brukes til å avsløre slike overgrep.

C) Forholdet til andre metoder

Dataene vi fikk fra valutaregisteret var nakne Excel-ark, altså tall uten dato eller identifiserende opplysninger. Det slo kollega Espen Rasmussen: Ville ikke registeret kunne løse politiets problem med å finne de nålene i høystakken som de ikke fant i disse sakene?

2.3.3 Analyse av betalingsmønster og identifisering av ukjente gjerningspersoner

Politiet har i dag ingen verktøy som fanger opp direkteoverførte overgrep. Fravær av dataspor skiller direkteoverføring av overgrep fra nedlastere, som lagrer materialet på digitale enheter.

«Disse sakene er vanskelige og tid- og ressurskrevende for både oss og politidistriktene fordi det foregår live. Fordi det ikke nødvendigvis lagres hos den som kjøper tjenestene, er det utfordrende å avdekke slike saker» (Kripos)

At det er billig, gjør sakene enda vanskeligere, ifølge Kripos:

«Barna selges for så lave priser at det i mange tilfeller gjør det overflødig for overgriperne å laste ned materialet etterpå. Dermed er også risikoen for å bli tatt mindre.»

Det er ikke vår jobb å være politi. Når norske domstoler har slått fast at denne ødeleggende kriminalitetstypen er et økende samfunnsproblem, er det imidlertid fint hvis journalistikk kan bidra til oppklaring. Vårt arbeid så ut til å ha funnet en metode som politiet kunne bruke til å løse to fundamentale problemer knyttet til etterforskningen.

A) Hva var målet?

- I. Finne en metode som kan identifisere mulige gjerningspersoner
- II. Bidra til at bildebevis av overgrep kan sikres

I saken vår hadde vi lært om to sentrale elementer som kunne kombineres:

Vi visste prisnivået på overgrep, og at Europols anslag stemte med opplysningene vi fant fra overgrepshuset på Filippinene. Samtidig hadde innsynet i Valutaregisteret vist oss hvordan dette systemet fungerte.

Journalister får imidlertid ikke identifiserende opplysninger fra Valutaregisteret, men det har politiet bred adgang til, [etter en lovendring](#). Ved avdeling for Digitalt politiarbeid i Trøndelag politidistrikt fikk jeg bekreftet at Valutaregisteret brukes i enkeltsaker når man kjenner mistenktes identitet.

Valutaregisteret brukes imidlertid ikke til å identifisere mulige mistenkte ved å analysere betalingsmønstre på befolkningsnivå, slik vi foreslår:

B) Hva kan bli funnet?

- Navn på alle privatpersoner som har betalt mellom 50 og 400 kroner til Filippinene
- Dato for alle transaksjonene.
- Navn på mottakere på Filippinene

C) Andre metoder?

- Navnelisten vil være utgangspunkt for etterforskning. Det mangler politiet i dag
- Videre filtrering i datasettet kan avdekke personer som gjør regelmessige overføringer
- Dette vil igjen snevre inn antall navn på listen

Jeg hadde gått gjennom de fleste norske dommene om direkteoverførte overgrep, og så at det sjelden var bildebevis i sakene. Det utnyttet de tiltaltes forsvarere til å så tvil om overgrepet faktisk hadde skjedd.

Kunnskapen om modus og pris kan gi norsk politi en mengde navn og bidra til å etablere skjellig grunn til mistanke mot dem. Videre gjør overgrepens grovhet at loven åpner for f.eks. dataavlesning. Dataavlesning kan fange opp direkteoverføring av overgrep, men bare hvis politiet har en metode for å finne frem til mistenkte.

At prisnivået er så lavt, gjør det vanskelig å forklare hva overføringene skal være betaling for. Hvorfor skal en norsk privatperson sende 214 kroner til en privatperson på Filippinene de ikke kjenner?

Det kan sikkert være legitime grunner også, men siden vi satt på helt konkrete opplysninger fra undersøkelsene i 2.3.1, kunne vi teste om metoden kunne fungere i praksis.

2.3.3.1 Test av hypotese

Vi hadde brukt tid på denne metodeutviklingen, og det var avgjørende å få det vekk fra det teoretiske stadiet før vi spurte politiet. Siden vi satt på egne funn, kunne vi teste hypotesen.

A) Hva var målet?

Bruke kunnskapen fra undersøkelsene i vår sak til å se om politimetoden kunne fungere

B) Hva ble funnet?

- Ett søk i Valutaregisteret på alle overføringer mellom 50-400 kroner ville ha avdekket at forretningsmannen var blant nordmennene som sendte slike beløp til privatpersoner på Filippinene
- Mottakernavnene kunne knyttes til grov kriminalitet ved åpne søk

Testen viste at metoden kunne fungere i konkrete saker: Ved å gå frem slik vi foreslo ville norsk politi kunne ha funnet mannens navn på 20 minutter i Excel, uten å måtte vente i fem år på en harddisk fra Filippinene.

Jeg tok kontakt med leder for Digitalt politiarbeid ved Trøndelag politidistrikt og Kripes, for å høre om de jobbet på denne måten. Det fikk jeg bekreftet at ingen av dem gjorde (se 4.1 Etterspill).

2.4 Øvrige undersøkelser

2.4.1 Innsyn i rettsdokumenter

Etter at forretningsmannen ble fengslet 23. mars 2018, ble rettsdokumentene unntatt offentlighet. Han ble senere fengslet på nytt med samme begrensning. Vi ønsket å sjekke hva retten hadde anført om bakgrunnen for fengslingen, og hvordan forretningsmannen forholdt seg.

Da han ble løslatt argumenterte vi overfor retten med at det ikke kunne eksistere bevisforspillelsesfare ettersom løslatelsen lot ham snakke med hvem han ville.

A) Hva var målet?

Oppheve forbudet mot offentlig gjengivelse av innholdet i dokumentene. Vår forespørsel ble innvilget

B) Hva ble funnet?

- Forretningsmannen ble tatt på flyplassen, på vei til Filippinene
- Enkelte opplysninger om hva han mente at han skulle på Filippinene.
- Navn på det han fortalte var forretningsforbindelsen han skulle treffe
- Han opplevde det som en stor psykisk belastning å sitte isolert i fengsel.

Innholdet i dokumentene ble i hovedsak brukt til å balansere saken, da han senere ikke ønsket å snakke med oss eller svare på spørsmål.

C) Forholdet til andre metoder?

- Navnet på den lokale forretningsforbindelsen til nordmannen ble brukt til å undersøke om han hadde vært på Filippinene tidligere

2.4.2 Facebook-søk

Vi så at rapporter om direkteoverførte overgrep mot barn pekte på at de som så på dette ofte reiste til Filippinene for å begå fysiske overgrep. I vår sak var det ingen opplysninger om fysiske overgrep, men det var et poeng å eventuelt dokumentere om forretningsmannen reiste til Filippinene.

A) Hva var målet?

Se etter tidligere, gjennomførte reiser til Filippinene

Forretningsmannen var lite synlig i sosiale medier. På Facebook hadde han en lukket profil. Det var lite å få ut av den. Fra rettsdokumentene så vi et navn på en kvinne han hevdet å drive næringsvirksomhet med. Hennes profil lot seg undersøke ved hjelp av et verktøy utviklet av [Intel Techniques](#). Selskapet drives av den tidligere FBI-agenten Michael Bazzell og tilbyr noen gratisverktøy.

Jeg har brukt [Facebook-søket](#) i flere saker, og opplever at det er det beste som er å oppdrive på nettet.

B) Hva ble funnet?

Kvinnens profil førte meg videre til to forskjellige grupper. I den ene viste det seg å være et stort antall bilder av den norske forretningsmannen på Filippinene.

Bildene var publisert med et tidsmessig stort mellomrom, og var fra forskjellige steder. Det kunne tyde på at han hadde vært der flere ganger. Mannen var ikke tagget i bildene, noe som forklarte hvorfor ikke en «vanlig» analyse av profilen hans avdekket det. Selv nektet han for å ha vært på Filippinene mer enn en gang.

2.4.3 Feltarbeid

I november ble det bestemt at vi skulle reise til Filippinene i begynnelsen av desember.

2.4.3.1 Forberedelser

I Norge er det spesialutdannede politifolk som kan snakke med barn i straffesaker. Slike samtaler, for eksempel med barn som har blitt utsatt for overgrep skjer på [Statens barnehus](#).

Jeg visste at jeg antakelig ville komme til å snakke med unge personer som hadde blitt utsatt for direkteoverførte overgrep på Filippinene. Derfor tok jeg kontakt med politiet og ba om å få snakke med en tjenesteperson med erfaring fra såkalte tilrettelagte avhør med barn.

Dette gjorde jeg fordi jeg ønsket å forberede meg. Jeg var bekymret for at mitt nærvær kunne bidra eller forsterke traumer og ville få innspill slik at jeg kunne holde meg på så trygg grunn som mulig.

Et tema i våre saker er at ofrene på Filippinene gjerne ønsker seg tilbake til familien som i mange saker har stått for overgrepene mot dem. Jeg spurte om den samme dette gikk igjen i Norge. Tjenestepersonen kom ikke på tilsvarende problematikk i lokale saker.

2.4.3.2 Reisen

Reisen var forberedt ved brevskrivning for å få adgang til ulike institusjoner og personer. Erfaringen var at det ikke hjalp særlig. Ingenting ble gjort med henvendelsene før vi møtte opp personlig.

A) Hva var målet?

Gjøre intervjuer med ofre og gjerningspersoner. Finne annen relevant informasjon fra overgrepshuset. Sørge for fotodokumentasjon til saken

B) Hva ble funnet?

Det lot seg ikke gjøre å få samtaler med de mest aktuelle personene. Ved ett tilfelle sto vi skolerett hos direktøren for et høysikkerhetsfengsel og argumenterte for å få treffe kvinnen som solgte overgrepene mot offeret vi omtalte. Etter en slags utskjelling, gikk direktøren med på å gi oss tilgang. Kvinnen nektet imidlertid å treffe oss, noe vi ble orientert om i et brev.

2.4.3.3 Tilgang til hemmelig sted

Det var viktig for oss å kunne vise konsekvensene som et par tastetrykk i Norge kan skape for fattige mennesker 10 000 kilometer unna.

Behandling av ofre for direkteoverførte overgrep på Filippinene, skjer som regel på hemmelige steder. Det skal sørge for ungenes sikkerhet. Barna blir ofte fjernet fra familien, og det er ikke uvanlig at slektninger forsøker å hente de tilbake – noen ganger ved bruk av vold.

Kildearbeidet gjennom denne saken sikret oss tilgang til et av disse stedene hvor vi fikk mulighet til å snakke med ofre. Arbeidet valgte vi å [publisere som en fotodokumentar](#).

2.5 Sikkerhet

2.5.1 Fysisk

Da det ble aktuelt å reise til Filippinene, gjorde redaksjonsledelsen en sikkerhetsvurdering. Vi ønsket å besøke Iligan, dokumentere overgrepshuset og spore opp stedet hvor «Rosa» var født. Etter en gjennomgang av tilgjengelig informasjon, herunder UDs reiseråd ble det bestemt at vi ikke skulle dra utenfor Manila.

2.5.2 Psykisk

Sakens tema er stygt. Under arbeidet har det vært en forutsetning at journalistene ikke skulle eksponeres for visuelt materiale. Det hvilte på en vurdering av straffbarhet og risiko for psykisk belastning, som beskrevet i [tidligere metoderapporter](#). Det har imidlertid vært lest svært mange sider dokumenter om kunder og halliker. Lesingen har vært avgjørende, da det ga mye kunnskap om pengespor, men arbeidet var krevende. Det har gitt et bekmørkt innblikk i sinnet til mennesker som er villig til å betale for å se barn bli voldtatt.

2.5.3 Data

Denne saken bygger på bilder og data som er sensitive. Samtidig pågår en straffesak med en alvorlig siktelse mot en mann som nekter straffskyld. Derfor er det avgjørende med god datasikkerhet. Opplysninger har vært sikret ved hjelp av Veracrypt, et program som kan opprette krypterte lommer på maskinen. Hver individuell lomme er beskyttet av et eget passord.

Mye av kildekontakten har foregått med Signal, som er en av de sikreste appene tilgjengelig.

2.6 Presseetiske vurderinger

2.6.1 Identifisering

Adresseavisens ledelse bestemte at forretningsmannen skulle anonymiseres i tråd med Vær Varsomplakatens 4.7. Det var tidlig i straffesakskjeden. I tillegg slår avisens egne etiske husregler fast at man skal være restriktiv med identifisering i straffesaker.

Offeret som er omtalt i sakene, er også anonymisert i tråd med VVP 4.8.

2.6.2 Bildebruk

Bildene som er publisert er tatt fra siktedes webkamera og på offentlig plass et sted i Trøndelag. Det siste ble sikret i tilfelle forretningsmannen ikke ønsket å treffe oss. Begge bildene er behandlet på en slik måte at de ikke innehar identifiserende elementer, verken visuelt eller i metadata.

Bilder av offer i saken er hentet fra kilder og eller offentlige konti i sosiale medier som ifølge research ble publisert av hallikene i saken. Alt av publisert materiale er anonymisert.

2.6.3 Epostkontoen

På høsten fikk jeg tilgang og logininformasjon, til epostkontoen som hovedmannen i overgrepshuset på Filippinene hadde disponert før han ble tatt. I kontoen lå formodentlig mye kommunikasjon mellom kunder i Vesten og internetthallikene. Det kunne også ligge bilder og video av barna i huset på kontoen som jeg fikk passord til.

Adresseavisens nyhetsredaktør Frode Nielsen Børfjord bestemte at vi ikke skulle logge oss inn på kontoen. Det første hensynet var at eieren av kontoen ikke hadde gitt oss tilgang, eller samtykket til det. Det andre momentet var at det under hele arbeidet var bestemt at vi ikke skulle oppsøke eller se overgrepsbilder, som i prinsippet kan være brudd på loven.

2.7 Storytelling: Ny metode

I Adresseavisen er det et mål å integrere undersøkende og visuell journalistikk. Ambisjonen er å introdusere nye digitale fortellerteknikker på store saker. Alt skal lages for mobil.

Dette prosjektet er komplisert materie hvor vi forsøkte å presentere funn rundt teknologi, grov kriminalitet, geografi, økonomi og menneskelige aspekter ved overgrep, kultur og språk. For å gjøre dette tilgjengelig for leseren, satte vi oss ned allerede i begynnelsen av september og diskuterte digitale fortellerteknikker. Dialogen om den visuelle utformingen fortsatte de neste fire månedene frem til publisering. Presentasjonsjournalistikken har fulgt to spor:

I.

Et hovedpoeng er at når overgrep skjer, overføres dette direkte mellom maskiner som sender og mottar data over internett. For å tydeliggjøre dette brukte vi kurver som skal gi assosiasjoner til nettverkstrafikk. Denne trafikken møtes i noder, som indikerer hvor i verden historien utspiller seg. Samtidig beveger dette seg nedover i leseretningen, som er en annen måte å indikere at data overføres fra sted til sted.

II.

Disse visuelle elementene må være i høydeforamt på mobil. Det fører til stor avstand mellom teksten før og etter elementet. For å løse dette brukte vi en ny digital presentasjonsteknikk kjent som «shapes outside». Vi har ikke sett dette i bruk i andre norske saker.

«Shapes outside» brekker teksten rundt grafikkene, slik at avstanden blir harmonisk mens det visuelle veves inn i historien. Selve effekten må programmeres i CSS og er arbeidskrevende når det skal fungere på alle plattformer. Her ble det gjort fordi tanken var at det ville hjelpe leseren gjennom all teksten.

Prosjektet samlet flere lesere enn den mest populære saken i 2018. Det er åpenbart at arbeidet med presentasjonsjournalistikken har bidratt sterkt til de gode tallene.

2.7.1 Bruk av drone

En rekke kilder fortalte at Filippinene var det vanligste landet for distribusjon av direkteoverførte overgrep. En av hovedårsakene var at internett er tilgjengelig, også i

slummen. For å illustrere hvordan internettutbredelsen i Norge og Filippinene gjør at denne typen data kan reise mellom verdensdelene gjorde vi to droneopptak over tilfeldige nabolag begge steder.

Videoene ble stabilisert, og wifi-grafikk ble lagt på over hustakene. Når leseren scroller veksler Trondheim med Baseco-slummen i Manila. Slik kan publikum selv konseptuelt følge dataoverføringen fra Norge til Asia.

3. Spesielle erfaringer

3.1 Politiaksjonen

Jeg hadde jobbet med saken i nesten en måned da Kripos pågrep forretningsmannen 22. mars 2018. Før han skulle fengsles lørdag 24. mars sendte Kripos ut en pressemelding som sikret at saken ble referert av de fleste store mediene (vedlegg 4).

Selv om politiaksjonen var overraskende, og medieoppmerksomheten uønsket (av meg) så hadde jeg tidligere vært i en tilsvarende situasjon. Jeg bestemte meg for å sitte på bildene og informasjonen jeg hadde fordi politiet skulle fengsle trønderen på bevisforspillelsesfare.

En publisering ville ført til en god sak, men kunne også ha bidratt til at mannen slapp ut av varetekt tidligere enn det var grunnlag for. Det var ikke noe selvstendig poeng å kjøre saken og risikere at etterforskningen fikk problemer som en konsekvens av nyhetsoppslag. Jeg hadde god kontroll på opplysningene mine, og la saken på hylla mens politiet jobbet. Da forretningsmannen ble løslatt utpå våren, tok jeg opp igjen arbeidet.

3.2 Politiets bilde

Vi har ikke gitt politiet opplysninger i dette prosjektet. Utpå våren, 7. mai 2018, fikk imidlertid Kripos tilgang til de samme bildene av nordmannen som jeg hadde fått (vedlegg 5).

Siden jeg hadde eposten, kunne jeg se at politiet hadde fått bildeversjoner som ikke inneholdt metadataene jeg hadde funnet. Dette var metadataene som plasserte forretningsmannen i samtalen med kvinnen som ble dømt til livstid for hallikvirksomhet.

Bildedataene kunne formodentlig være viktig for straffesaken, og siden vi måtte dokumentere hvordan vi hadde vår informasjon var det ikke usannsynlig at det ville bli spørsmål om vårt materiale. Jeg orienterte sjefredaktør. Det kom aldri noen henvendelse. Politiet har senere fått tilgang til det aktuelle bildet med metadataene fra andre kilder.

3.3 Anmodning fra Kripos

I forbindelse med publisering og omtale av metoden som kan brukes for å avsløre personer som ser direkteoverførte overgrep mottok Adresseavisen en anmodning fra Kripos om ikke å gå i detalj. Hensynet til fremtidige etterforskninger var bakgrunnen for forespørselen. Etter en vurdering av sjefredaktør Kirsti Husby, ble en opplysning utelatt fra saken i avisen da den ikke hadde noen avgjørende verdi for leserne som sådan.

4. Etterspill

4.1 En ny politimetode?

Vi spurte Trøndelag politidistrikt om politiet brukte metoden vi utarbeidet over i 2.3.3 for å identifisere mulige mistenkte. Der fikk vi opplyst at politiet ikke jobbet slik i dag.

Kripos kunne etter hvert opplyse om at det ikke har blitt foretatt analyse av betalingsmønstre for å avdekke direkteoverførte overgrep basert på prisnivået, slik vi foreslo.

Ifølge politiadvokat Line Thorsberg vil Kripos nå undersøke om metoden kan fungere for politiet og om den skal tas i bruk. Som omtalt i 3.3 anmodet Kripos Adresseavisen om å være restriktiv med å omtale detaljene i metoden i publiserte saker.

Hvorvidt metoden vil gi konkrete resultater for norsk politis jakt på personer som ser på direkteoverførte overgrep, vil nok ikke bli kjent på en stund, ifølge Kripos.

4.2 Spørsmål fra Stortinget

Sakene våre avdekket at utenlandske ofre for norske overgripere, ikke har rett på voldsoffererstatning. Et lovforslag kan endre dette, men det har ligget til behandling i snart to år uten å komme videre.

- Vår omtale har ifølge justiskomiteens leder Lene Vågslid (AP) ført til at hun vil be Justisministeren om å løfte erstatningsspørsmålet frem som en egen sak.
- Guro Angell Gimse (H) som sitter i justiskomiteen ba om justisministerens redegjørelse om muligheten for å innføre et varslingsystem for mindre pengetransaksjoner fra Norge til Filippinene som et middel for å stanse nordmenns bruk av direkteoverførte overgrep.

Utfallet av politikernes oppfølging er ikke kjent når denne rapporten leveres.

4.3 Foredrag

Jeg har blitt forespurt om å holde foredrag om arbeidet med saken for Trøndelag politidistrikt. Dette har blitt takket ja til, i samråd med redaksjonsledelsen.

4.4 Videre saksgang

En påtaleavgjørelse av saken mot forretningsmannen er ventet i løpet av 2019. Han er siktet for overgrep mot ett eller flere barn, grov menneskehandel og befatning med overgrepssbilder av unger. Mannen nekter all straffskyld.

Jonas Alsaker Vikan, 928 28 316, jonas.vikan@adresseavisen.no

Jonas Nilsson, 952 27 233, jonas.nilsson@adresseavisen.no

Rune Petter Ness, 906 15 005, rune.petter.ness@adresseavisen.no

Espen Rasmussen, 918 81 333, espen.rasmussen@adresseavisen.no

5. Publiseringsliste

2018

28.12 [Et misbrukt barn fikk Streetlight-Erlend til å gå til kamp mot direkteoverførte overgrep](#)

31.12 [Direkteoverførte overgrep utfordrer politiet](#)

2019

03.01 [Barna vi sletter](#) (hovedsak del 1)

03.01 [Episenter](#) (hovedsak del 2)

03.01 [Fanget på kamera](#) (hovedsak del 3)

05.01 [Peter risikerer livet i jakten på norske overgripere](#)

08.01 [Kripos vil ha norsk politi på Filippinene](#)

10.01 [Utenlandske ofre får ikke erstatning fordi de ikke er norske](#)

11.01 [Jentene som slapp unna](#) (fotodokumentar)

12.01 [Krever svar fra justisministeren om direkteoverførte overgrep](#)